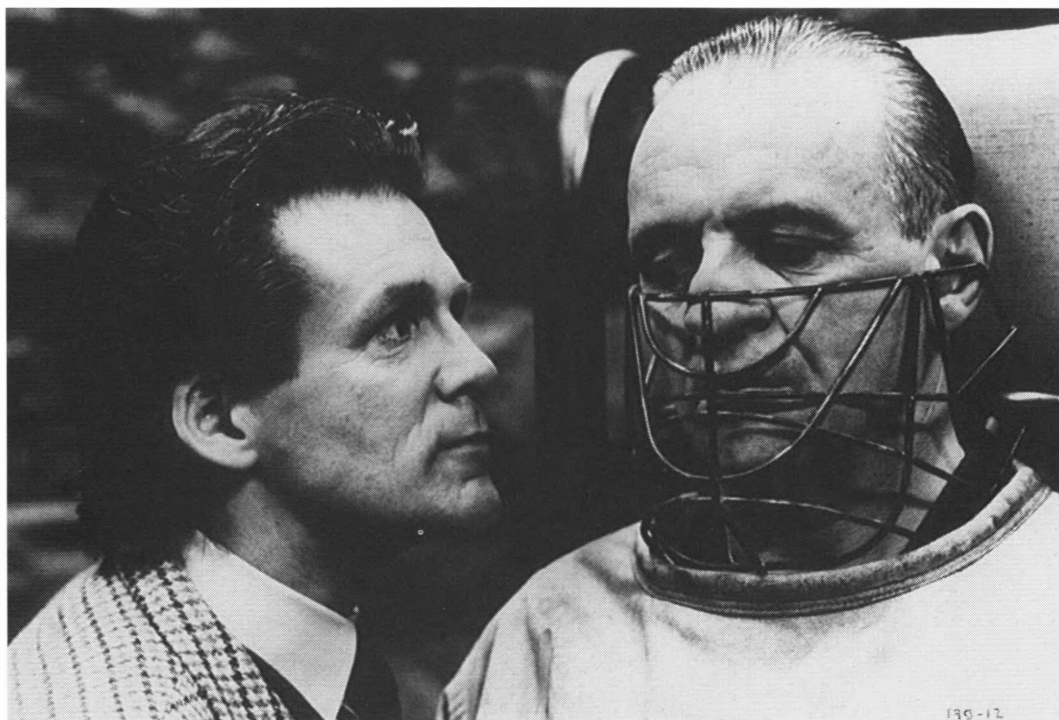

Manden er gal!

Det kan egentlig siges meget kort: Jonathan Demmes *Ondskabens øjne* er en god film, en film der virker. Med udgangspunkt i Thomas Harris' millionbestseller *The Silence of the Lambs* – som følges næsten ord for ord, optrin for optrin – har Demme lavet en thriller, som til perfektion demonstrerer hvad mainstreamfilmen kan, når den er bedst: *Ondskabens øjne* er stramt fortalt med klart tegnede personer, den er teknisk raffineret og effektivt manipulerende, og har i Anthony Hopkins og Jodie Foster to hovedroller med rigeligt format til at bære læsset.

Harris' historie er lige så særpræget som den er elementært spændende. FBI-eleven Clarice Starling (Foster) sættes til at tale med den hyperintelligente psykiater Hannibal "The Cannibal" Lecter (Hopkins), som sidder indespærret på et topsikret sindssygehospital efter med stort velbehag at have myrdet og fortærret ni af sine patienter ('...best thing for him really, his therapy was going nowhere...'). En anden massemander, kendt som Buffalo Bill fordi han

*Jonathan Demmes
Ondskabens øjne er både
virtuos og problematisk*

af Flemming Kaspersen

flår huden af sine ofre, er løs, og FBI tror at Lecter kan hjælpe med at opspore ham. For den uerfarne Starling er opgaven nu på den ene side gennem Lecter at forsøge at trænge ind i hendes, alt imens Buffalo Bill gør klar til at slagte sit næste offer og kannibalen planlægger at flygte.

Ondskabens øjne er i avisreklamer og et par hårdtpumpede forfilm blevet lanceret som en spændingsfilm – nok med et anderledes udgangspunkt, men dog stadig en tempofyldt FBI-jager-psykopater historie (af en eller anden grund har man

valgt at afsløre, at Lecter faktisk flygter, selvom det først sker mere end en time inde i filmen). Og filmen holder da også hvad der loves. Der er suspense og der er spænding, både i Lecters barbariske flugt, og i Buffalo Bills kidnapning og indespærring af sit næste offer, og i hans afsluttende 'show-down' med Starling. Demme håndterer de filmiske virkemidler så godt som nogen, hans suspense fungerer upåklageligt, men dette er kun en del af filmens styrke. Dens virkelige fascination – og det, tror jeg, som har gjort den til en af årets største sællerter – skal findes et helt andet sted.

Sexsymbol

For i mere end en time, op til Lecters flugt og Starlings konfrontation med Buffalo Bill, hvor filmen ligesom skifter gear, ligner *Ondskabens øjne* ikke så meget en thriller som en perverteret udgave af *Min middag med André*: i lange, tætte dialoger med Starling og Lecter skabes en stemning af ondskab og kulde, som end ikke den mest hidsige suspense formår at bløde op, og som under-

vejs konstant får næring af detaljerede billeder af mishandlede og rådende menneskekroppe, et dystert soundtrack og et persongalleri, som både mentalt og fysisk håndgribeligt må udstå store smerter. Hvor slutningens mere ordinære spænding fungerer, som den skal, er det i disse intense nærbilleder, at filmen rigtig formår at gribe; og hvor Jodie Fosters Starling nok er psykologisk veltegnet, kan der ikke være tvivl om, at det er Lecter, der er den virkelig interessante.

Især er det påfaldende, at samtlige filmens seksuelle konnotationer er knyttet til Lecter (og Buffalo Bill), og ikke til den unge, kønne Starling. Denne charmerende kannibal Hannibal – som ofte ses i sygehusets spankingdragt af spændetroje, lænker og stålmaske – er karakteristisk nok også gået hen og blevet et af tidens mere mærkværdige sexsymboler: det kvindelige publikum på det amerikanske *The Tonight Show* stønede som havde halvskaldede Anthony Hopkins været Mel Gibson, og i Alt for Damerne er det ikke Fosters i sjælden grad handlekraftige heltinde, der er interessant, men tværtimod Hopkins' dæmoniske øjne.

At filmens energi og tilskuernes fascination er koncentreret omkring personen Lecter, er der intet usædvanligt i; ikke blot pirres fantasierne af hans tilsyneladende helt irrationelle, nærmest mytologiske ondskab og kannibalisme, men han er samtidig elegant, vittig og velformuleret, tydeligvis situationens herre, og tilmed fremstillet af en så tiltalende skuespiller som Anthony Hopkins. Men *Ondskabens øjne* afføder alligevel en del undren – i det faktum at en så forholdsvis syg og inficeret film pludselig er blevet ikke bare mainstreamunderholdning, men ligefrem finkultur, overøst med lovord af en næsten enig kritik.

Det Amerikanske Mareridt

I en mere bred sammenhæng indskriver Harris' roman og Demmes film sig i en moderne fascination af, hvad man med Robin Woods ord bedst kan betegne Det Amerikanske Mareridt.

Amerikas opfattelse af sig selv som den arketypiske Nye Verden, legemliggørelsen af Det Moderne, er i kunsten blevet mødt med en modsat strøm af mørke visioner, hvor såvel nybyggernes pionerånd som det teknologiske samfund har fået dybe rifter i fernissen. En gennemgående

ide er, at der under USAs overflade eksisterer, og altid har eksisteret, en syg og degenereret underverden, som mere eller mindre udgør nationens forvitrede fundament. At det ikke blot er kunsten, der forsøger at være tvær og subversiv, kan man overbevise sig om ved et kig på Michael Lesys 20 år gamle universitetsafhandling 'Wisconsin Death Trip': Lesy var historiestuderende, og i stedet for at aflevere en traditionel opgave fik han sin eksamen på en samling autentiske fotos og avisudklip fra Wisconsins glemte arkiver, der viste USA i slutningen af det 19. århundrede som en verden af sygdom, galskab og vold, et syfilitisk delirium af begyndende forfald.

I 1960 lavede Alfred Hitchcock med *Psyko* den første amerikanske horrorfilm, og med den introducerede han filmkunsten for den absolute nøgleskikkelse i Det Amerikanske Mareridt: 'the nice, quiet man', den anonyme nabo med afpillede skeletter i skabet og psykose bag de venlige øjne. 60ernes og 70ernes (horror-) film var fulde af latent vold og galskab bag de sprukne facader, men helt så salonfahige som Hitchcocks mesterværk blev film som *Motorsavsmassakren*, *The Hills Have Eyes* og *The Driller Killer* aldrig, og disse film var da også udprægede genrefilm, for voldsomme og upolerede til tidens mainstream.

For at komme fra Norman Bates til Hannibal Lecter skal vi en tur omkring 80ernes store amerikanske universalluhyre: den medieombejlede 'serial killer', den rituelle massemor-der; navne som Ted Bundy, Son of Sam, The Green River Killer og Henry Lee Lucas er for den normal-paranoide gennemsnitsamerikaner hvad Jack The Ripper var for Victoriatidens prostituerede – skumle bussemænd, hvis irrationelle vold kan ramme hvem som helst hvor som helst. Med motiver der – hvis de overhovedet er til stede – fortaber sig i deres egne formørkede sind, bliver disse 'serial killers' til de perfekte, mystiske dødsengle i et ultrarationelt samfund, hvor alt flyder sammen i uoverskuelige indtryk. Og medierne elsker dem – først er de uhyggelige spørgsmålstejn i aviser og tv, så underholdende 'human interest' om forkvaklede barndomme og skjulte liv, og til sidst højt ratede tv-film eller miniserier.

Finkulturen og den rigtig brede mainstream har derimod aldrig rigtig haft fidus til dette moderne monster,

som overvejende har været en yndet figur i kulturens obskure undergrund og i mere snævre genrefilm. Det vil sige, indtil Hannibal Lecter og *Ondskabens øjne*. Lecter har allerede optrådt på film een gang, som biperson i Michael Manns oversete *Manhunter* (baseret på Thomas Harris' Red Dragon), men uden at blive nogen stjerne. Hvad det præcis er der nu har gjort ham til en i Anthony Hopkins' skikkelse er svært at sige. I hvert fald kan det konstateres, at vi med Hannibal Lecter står overfor en mand, der repræsenterer bruddet med et af de få tabuer, der endnu eksisterer – den totale udslettelse af medmennesket ved ikke blot at slå det ihjel, men også fortære det – samtidig med, at han ubestrideligt er fremstillet som et overmenneske af nærmest Nietzscheske dimensioner.

Og her er det at *Ondskabens øjne* alligevel, midt i sin virtuositet, bliver en smule problematisk. For med sin spottende humor og sin, omend forskruede, sans for moral og etikette balancerer Lecter konstant på kanten til at blive en karnevalsfigur, til grin snarere end gys. Og hvad der i sidste ende gør filmen så uhyggelig, som den vitterlig er, er faktisk 'konkurrenten', Buffalo Bill: han er ganske normal, nærmest tiltalende at se på, han føler tydeligt smerte men er ude af stand til at standse, hans ofre er ægte tragedier, oppustede, maltrakterede og stinkende rester af virkelig mennesker. Og han er – i modsætning til Lecter der blot tager til de varme lande som en anden Josef Mengele – nødt til at dø inden slutteksterne. For *Ondskabens øjne* er, når alt kommer til alt, en pæn film. Vil man have den ægte, forstemmende virkelighed, skal man se John McNaughtons iskolde mesterværk *Henry: Portrait of a Serial Killer* (baseret på Henry Lee Lucas, der havde 176 mord på samvittigheden) eller læse Bret Easton Elliss' *American Psycho*. *Ondskabens øjne* er bare perverteret, højpoleret underholdning. Men det er også nok, når det er lavet så overbevisende som her.

Ondskabens øjne

Silence of the Lambs. USA 1990. Instr: Jonathan Demme. Manus: Ted Tally efter Thomas Harris' roman. Foto: Tak Fujimoto. Klip: Craig McKay. Musik: Howard Shore. Med: Jodie Foster (Clarice Starling), Anthony Hopkins (Hannibal Lecter), Scott Glenn (Jack Crawford), Ted Levine (Jame Gumb), Frankie Faison (Barney), Anthony Heald (Frederick Chilton), Brooke Smith (Catherine Martin). Udl: Pathé-Nordisk. 118 min. Prem: 19.4.91.